

Àmbit social i criminològic

INVESTIGACIÓ

Producció pròpia, 2016

Estudi de la reincidència en les excarceracions d'alt risc (2010-2013)

(RESUM EXECUTIU)

Autors

Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica

Any 2017

La reincidència en les excarceracions d'alt risc

Autors: Capdevila Capdevila, Manel; Ferrer Puig, Marta; Blanch Serentill, Marta, Framis Ferrer, Berta; Garrigós Bou, Albert; Comas López, Núria.

1. Presentació de la recerca

La Direcció General de Serveis Penitenciaris (DGSP, a partir d'ara) té interès en conèixer quina ha estat la trajectòria dels excarcerats que han estat avaluats de risc ALT de reincidència violenta pel *RisCanvi* i han sortit directament de presó des de 1r o 2n grau penitenciar. L'estudi dona a conèixer la reincidència a partir del seguiment d'aquest grup, un cop han passat uns anys en llibertat. La finalitat última és obtenir informació significativa i complementària que permeti a la DGSP tenir més dades per a la presa de decisions i millora de les polítiques de reinserció i control que s'estimi oportú introduir. L'estudi es presenta en 3 blocs de resultats:

INDEX DE PRESENTACIÓ DELS RESULTATS

Bloc 1	Característiques criminògenes de les persones excarcerades d'alt risc	<ol style="list-style-type: none"> Diferències amb el perfil general de la població penitenciària Diferències entre el perfil dels excarcerats d'alt risc (N=365) segons el tipus de delictes violents en la condemna: <ol style="list-style-type: none"> Contra la llibertat sexual (N=34) Violència de gènere (N=77) Altres tipus de violència general(N=198) Més d'un tipus de violència a la <i>pena base</i>(N=56)
Bloc 2	Reincidència dels excarcerats d'alt risc	<ol style="list-style-type: none"> Comparativa de la reincidència dels excarcerats d'alt risc (sortida any 2010; N=120) amb la de la població penitenciària ordinària¹ Característiques del reincident (anys 2010-2013) Característiques del reincident segons tipus de delictes violents
Bloc 3	Tractament	<p>Diferències entre els excarcerats d'alt risc segons el tipus de tractament que han rebut al centre penitenciar:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sí tractament especialitzat No farmacològic (N=38) No tractament especialitzat Sí farmacològic (N=123) Sí tractament especialitzat Sí farmacològic (N=179) No tractament especialitzat No farmacològic (N=25)

FITXA TÈCNICA DE LA RECERCA

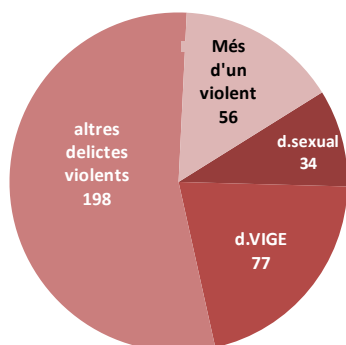
Àmbit territorial	Catalunya
Condicions que compleix la població objecte d'estudi	<ol style="list-style-type: none"> Complien condemna per un delictes violents i van sortir en llibertat definitiva des de 1r o 2n grau penitenciar o mesura de seguretat entre els anys 2010- 2013. En el moment de la sortida presentaven una evolució negativa en el centre penitenciar i/o un pronòstic ALT de reincidència violenta segons el criteri del <i>RisCanvi</i>, eina d'avaluació clínica estructurada dels interns que s'utilitza de forma general i sistemàtica en els serveis penitenciaris catalans². <p>L'estudi ha seguit el conjunt total d'aquesta població (N=365) des del moment de la seva llibertat definitiva fins el 30/5/2016 per saber si havien reincidit, amb un període de seguiment que va d'un mínim de 2,5 anys fins un màxim de 6,5 anys.</p>
Concepte de reincidència	Reincidència penitenciària (nova entrada al sistema penitenciar, sigui com a preventiu o penat) i reincidència en execució penal a la comunitat (casos que cometen un nou fet delictiu amb nova condemna a una mesura penal alternativa –MPA-)
Font de les dades	SIJJ (Sistema d'Informació de Mesures Penals Alternatives) SIPC (Sistema d'Informació Penitenciari Català)

2.Evolució de les excarceracions d'alt risc en el període 2010-2013

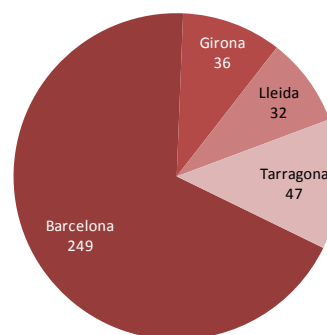
Any de sortida de presó i tipologia delictiva	Any 2010		Any 2011		Any 2012		Any 2013	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Delictes contra la llibertat sexual	7	5,8	8	9,4	9	12,3	10	11,5
Delictes de violència de gènere	18	15,0	19	22,4	21	28,8	19	21,8
Delictes violents (general)	73	60,8	46	54,1	30	41,1	49	56,3
Més d'un tipus de delicte violent	22	18,3	12	14,1	13	17,8	9	10,3
Total	120	100,0	85	100,0	73	100,0	87	100,0

No hi ha diferències significatives entre els diferents anys en el tipus de delictes

Gràfic 2. Distribució global segons la tipologia delictiva

Gràfic 3. Distribució global segons territori

Taula 2. Any de sortida de presó per excarceració definitiva i província on surt

	Any 2010		Any 2011		Any 2012		Any 2013	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Barcelona	83	69,7	48	56,5	52	71,2	66	75,9
Girona	14	11,8	11	12,9	6	8,2	5	5,7
Lleida	10	8,4	13	15,3	3	4,1	6	6,9
Tarragona	12	10,1	13	15,3	12	16,4	10	11,5
Total	120	100,0	85	100,0	73	100,0	87	100,0

No hi ha diferències significatives entre els diferents anys segons el territori de residència

Els excarcerats d'alt risc de cada any (en termes percentuals) s'han mantingut similars en els 4 anys d'estudi, tant pel que fa a:

- Tipus de delicte violent
- Província de residència de l'excarcerat

Respecte a la majoria de les variables estudiades (262 de 289) no s'han trobat diferències significatives en funció de l'any d'excarceració. Els resultats per a cada any són similars, excepte en les variables que recollim a continuació. Quan hi ha diferències, aquestes corresponen a la comparació entre el grup d'interns de l'any 2010 enfront del de 2013. Dels resultats d'aquesta comparació s'observa que l'any 2013 hi ha menys casos que l'any 2010 però perquè les actuacions s'han ajustat als casos més greus. Hi ha més regressions, més expedients disciplinaris, més temps de condemna (1.000 dies de diferència, amb una mitjana de temps de condemna l'any 2010 de 1.734,0 dies enfront de l'any 2013 de 2671,45 dies), però en canvi s'han reduït les causes pendents i l'incompliment de mesures. També ha augmentat en aquests anys el percentatge d'interns que participen en programes de tractament, i el nombre d'entrevistes amb els interns que registren tots els professionals

Diferències significatives entre els grups d'interns d'alt risc segons any d'excarceració (2010 vs 2013)

penals	% Interns amb expedient d'expulsió	L'any 2013 hi ha més proporció d'interns amb expedient d'expulsió
	Causes pendents de complir	L'any 2013 hi ha menys proporció d'interns amb causes pendents
	Responsabilitat Civil	L'any 2013 hi ha més proporció d'interns que en té que l'any 2010
penitenciàries	Presó preventiva	L'any 2013 n'hi ha més proporció que en compleixen que l'any 2010
	Regressions	L'any 2013 n'hi ha més proporció que a la resta d'anys
	Mòduls d'especial supervisió ⁵	L'any 2013 n'hi ha més proporció d'interns que hi són i més cops que l'any 2010
	Entrevistes equip tractament	L'any 2013 hi ha més proporció d'entrevistes que l'any 2010
	N entrevistes amb juristes	L'any 2013 hi ha més proporció d'entrevistes que l'any 2010
	N entrevistes amb educadors	L'any 2013 hi ha més proporció d'entrevistes que l'any 2010
	N entrevistes amb psicòlegs	L'any 2013 hi ha més proporció d'entrevistes que l'any 2010
	N entrevistes treball. socials	L'any 2013 hi ha més proporció d'entrevistes que l'any 2010
	N valoracions C i D al SAM ⁴	L'any 2013 hi ha més proporció de valoracions dolentes (C i D) en el sistema d'avaluació motivacional que l'any 2010
	Programes de drogues	L'any 2013 n'hi ha més proporció d'interns que en fan que l'any 2010
	Programes delictes sexuals	L'any 2013 n'hi ha més proporció d'interns que en fan que l'any 2010
	Programes delinq.violenta	L'any 2013 n'hi ha més proporció d'interns que en fan que l'any 2010
	Temps de condemna	L'any 2013 els interns compleixen més temps de condemna de mitjana (2.671,5 dies) que l'any 2010 (1.648,2 dies)
	RisCanvi	Violència Autodirigida
Trencament de condemna		L'any 2012 i 2013 hi ha més proporció d'interns valorats amb un risc <i>moderat</i> mentre que l'any 2010 i 2011 hi ha més proporció d'interns de risc <i>alt</i>
Ítem 9. Increment de gravetat		L'any 2013 n'hi ha més proporció que en presenten que l'any 2010
Ítem 10. Conflictes entre interns		L'any 2013 n'hi ha més proporció que en tenen que l'any 2010
Ítem 11. Incompliment mesures		L'any 2013 n'hi ha menys proporció que en tenen que l'any 2010
Ítem 12. Expedients disciplinaris		L'any 2013 n'hi ha més proporció que en tenen que l'any 2010
Ítem 19. Problemes d'ocupació		L'any 2013 n'hi ha més proporció que en presenten que l'any 2010
Ítem 30. Abús drogues		L'any 2013 n'hi ha més proporció que en presenten que l'any 2010
Ítem 37. Conductes autolesives	L'any 2013 n'hi ha més proporció que en presenten que l'any 2010	

Taula 3. Distribució dels excarcerats d'alt risc segons el centre penitenciari pel que ha passat

CP	N	%	CP	N	%	CP	N	%
Homes BCN	224	61,4	Tarragona	61	16,7	Dones BCN	11	3,0
Quatre Camins	137	37,5	Lledoners	60	16,4	Obert 1 BCN	7	1,9
Brians 1	128	35,1	Girona	44	12,1	Obert Lleida	4	1,1
Brians 2	126	34,5	Joves BCN	40	11,0	Obert 2 BCN	1	0,3
Ponent	94	25,8	Figueres	31	8,5			

Nota: un intern pot haver estat en més d'un centre penitenciari. Per tant la suma percentual de tots els centres supera el 100%

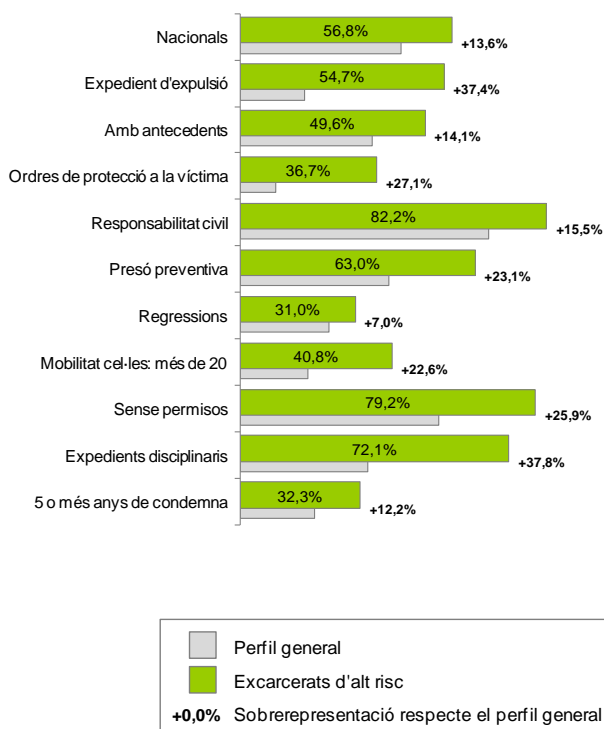
RESULTATS. Bloc 1: El perfil dels excarcerats d'alt risc

3. Diferències entre les característiques generals de la població penitenciària i les dels excarcerats d'alt risc

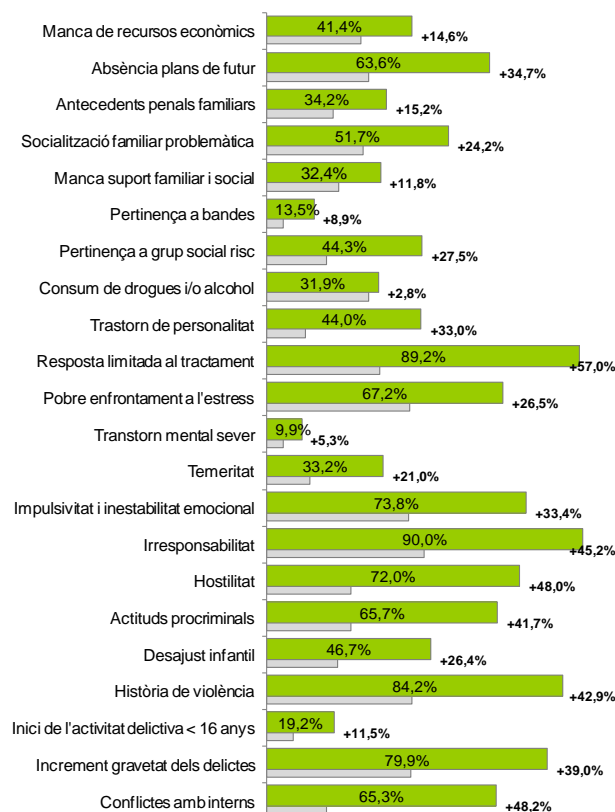
Enfront del perfil general de la població penitenciària² la població d'excerceració d'alt risc presenta una trajectòria penal més llarga i violenta, a més d'un comportament penitenciari molt més negatiu; hi estan sobrerrepresentats els interns nacionals i destaquem que la meitat dels estrangers tenen ordres d'expulsió vigents en el moment de la sortida.

Quant a les variables *RisCanvi*, la població d'excercerats d'alt risc té una biografia personal amb moltes més variables de risc (més percentatge d'interns amb història de violència, desajustos infantils, inici de l'activitat delictiva precoç, etc.). A més, pràcticament totes les variables de personalitat mostren un perfil més conflictiu. També és una població amb menys suport familiar i social.

Gràfic 4. Diferències en les variables SIPC

Gràfic 5 Diferències en les variables *RisCanvi*

Dels resultats de les gràfiques 4 i 5 podem concloure que:

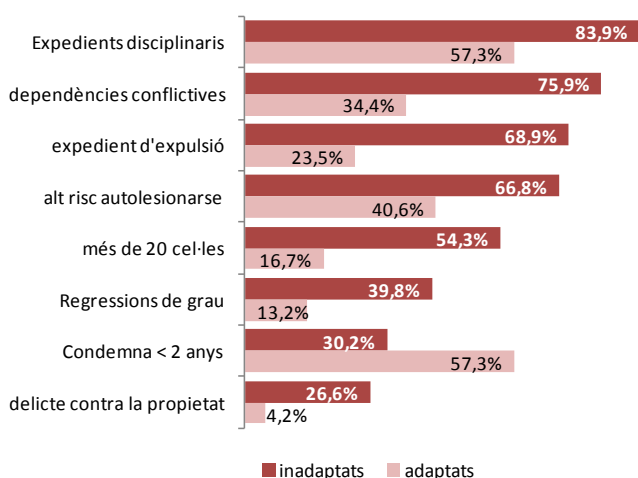
Les característiques personals dels interns d'alt risc (1), del seu entorn social i familiar (2) i de la seva trajectòria penitenciària (3) són molt més negatives que les de la resta de la població penitenciària. En aquest context, resulta raonable que variables relacionades amb el progrés penitenciari i l'accés a altres beneficis penitenciaris, com els permisos de sortida o la progressió de grau, estiguin molt per sota de la mitjana. Destaquem tres idees dels resultats: en primer lloc *la resposta limitada al tractament*, 89,2% en el cas dels excarcerats d'alt risc i 57 punts de diferència respecte la població penitenciària general. Aquesta variable marca la principal diferència amb la resta: participar de forma voluntària en el seu tractament. En segon lloc, fer esment de la variable *trastorns de la personalitat*: un 44% de presència en els excarcerats d'alt risc i una

diferència de 33 punts respecte de la població penitenciària ordinària. En tercer lloc la poca diferència percentual en la variable d'*abús de drogues* que, tot i presentar percentatges superiors a la resta de població penitenciària, la diferència és molt baixa si tenim en compte les diferències observades en la resta de variables. La interpretació global d'aquests gràfics és que el perfil de necessitats de la població que es dibuixa fonamenta una intervenció especialitzada d'alta intensitat, atesa la seva complexitat i dificultat.

3.1. Característiques de l'excarcerat de perfil *inadaptat* dins del centre penitenciari

Del grup d'excarcerats d'alt risc analitzarem en aquest apartat els interns assenyalats en el *RisCanvi* com d'*alt risc de cometre violència intrainstitucional* (N=199 casos, un 67,5%) que anomenarem de **perfil *inadaptat*** per veure si el seu comportament marca diferències en totes les variables controlades amb la resta de subjectes del grup i si aquesta inadaptació té després relació amb una major reincidència.

Gràfic 6. Principals diferències en els *inadaptats*

Una proporció més alta dels interns del grup d'inadaptats tenen una condemna llarga, en la qual el delicte principal és *contra la propietat*, i presenten més sovint risc alt d'autolesionarse. Els estrangers irregulars d'aquest grup, tenen amb més freqüència un expedient d'expulsió obert.

Presenten una convivència molt difícil dins del centre penitenciari que es concreta en: Passen per moltes més cel·les de mitjana (*inadaptats* 35,5 cel·les, *adaptats* 16,4 cel·les) Passen per més mòduls d'especial supervisió⁵: (*inadaptats* 54, mòduls, *adaptats* 1,4 mòduls) Tenen més incidents molt greus (art.108 RP): (*inadaptats* 5,8 incidents, *adaptats* 1,3) Tenen més incidents greus (art.109 RP): (*inadaptats* 6,0 incidents; *adaptats* 1,4)

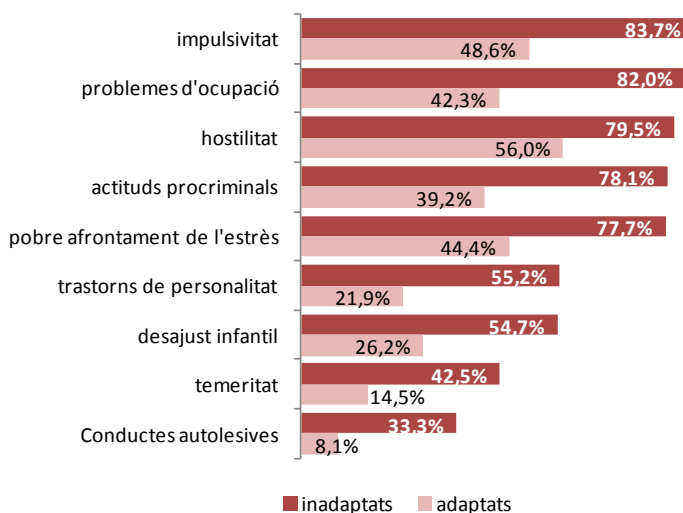
Si ens fixem en les variables *RisCanvi* també trobarem grans diferències entre els excarcerats d'alt risc que han estat definits com a *perfil inadaptat* dels que no ho són. El gràfic 7 recull aquelles que el contrast entre els dos grups és molt destacat.

Les variables de personalitat del *RisCanvi* (impulsivitat, hostilitat, actituds procriminals, trastorns de personalitat, etc.) són les que més contrast mostren entre el *perfil inadaptat* i el *perfil adaptat*.

El perfil dels *adaptats* trobem que tenen en més proporció un nivell educatiu mig, i abusen més de l'alcohol.

El consum de metadona també marca diferències: els *inadaptats* 25,9% front el 9,6% dels *adaptats*.

Gràfic 7. Diferències destacades en el *RisCanvi*

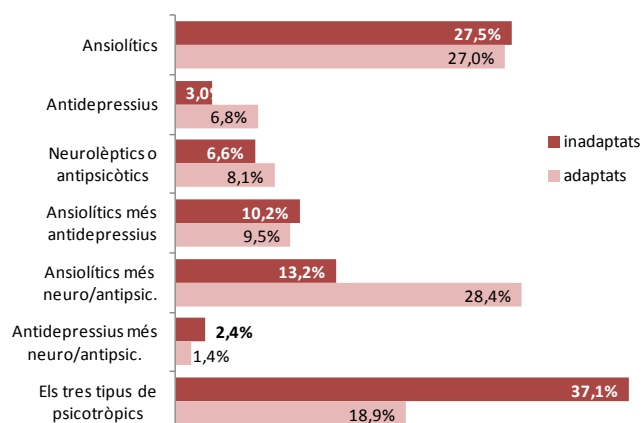
Sense ser tan contrastades, però també amb diferències significatives, trobem que els *inadaptats* destaquen negativament en les variables següents:

- Van iniciar l'activitat delictiva més joves
- Ha viscut històries de violència.
- Hi ha antecedents familiars penals
- La seva socialització és problemàtica
- Pertanyen a grup socials de risc
- Són més joves al cometre el delictes
- El nivell educatiu és baix
- Tenen més temps de condemna
- Passen més temps ininterromput a la presó
- Hi ha més proporció que tenen regressions
- Hi ha més proporció que abusen de drogues

En canvi no hi ha diferències entre els dos grups (*inadaptats* front *adaptats*) en:

- Trastorn mental sever
- Comportament sexual promiscu
- Resposta limitada al tractament
- Baix CI
- Manca de recursos econòmics
- Manca de suport familiar i/o social

Gràfic 8. Prenen medicació psicotròpica?

Només hi ha diferències significatives entre grups quan considerem els que prenen els tres tipus de psicotròpics (n'hi ha més proporció en el grup de *inadaptats*) i els que prenen ansiolítics més neurolèptics/antipsicòtics (n'hi ha més proporció en el grup *d'adaptats*)

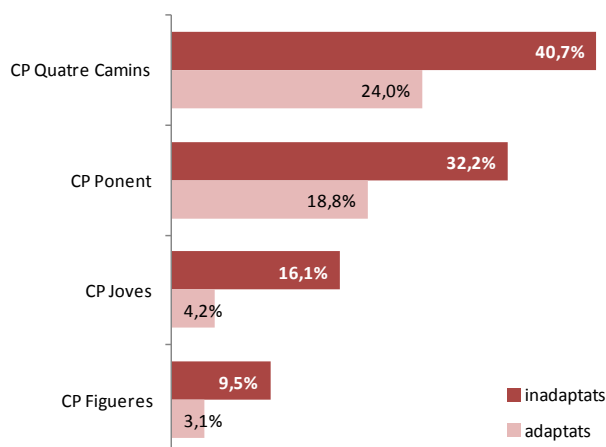
Respecte als diferents tipus de delictes principals pels quals compleixen condemna, la proporció de *inadaptats* i *adaptats* que els duen a terme és similar en tots els tipus excepte en els delictes *contra la propietat*. El 91,8% dels que han comès un delictes *contra la propietat* estan en el grup dels *inadaptats*.

Hem volgut saber si hi ha una atenció més específica per part dels membres de l'equip de tractament cap aquest grup (si més no en termes de nombre d'entrevistes).

Ja hem vist anteriorment com es distribueixen els excarcerats d'alt risc segons els centres penitenciaris on han estat, però ara ens interessa concretar si la distribució entre els *perfils inadaptats* i els que no ho són és similar en tots els centres. I la resposta és que no en 4 centres que en tenen en més proporció del que els hi correspondria (veure gràfic 9). En les altres 10 centres analitzats, però, sí que es manté la mateixa proporció.

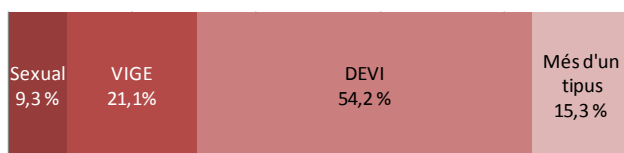
El CP Quatre Camins és el que té més proporció de casos d'interns excarcerats d'alt risc amb *perfil inadaptat* del total i el CP de Joves és el que té el percentatge més diferenciat entre *inadaptats* i *adaptats*.

Gràfic 9. Presons on hi ha diferències en els *inadaptats*

4. Diferències entre interns segons la tipologia de delictes violents comès

Gràfic 10. Distribució segons tipologia de delictes violents

Taula 4. Distribució quan hi ha més d'un tipus de violència

Tipus de violència exercida	N	%
VIGE- DEVI	34	60,7
Sexual – DEVI	21	37,5
VIGE- Sexual – DEVI	1	1,8
Total	56	100,0

Un de cada deu del total d'excarcerats d'alt risc ho és per *delictes contra la llibertat sexual*; un de cada cinc per *violència de gènere*; i la meitat per *altres delictes violents* (contra les persones i robatoris amb intimidació i/o violència). D'altra banda, hi ha un 15% que han comès delictes classificats en *més d'una tipologia delictiva violenta* i pels quals està complint condemna en la *pena base*. D'aquest darrer grup (56 penats) el 60% han comès delictes de *violència de gènere* juntament amb altres tipus de violència.

Les diverses tipologies delictives violentes tenen una condemna similar? No.

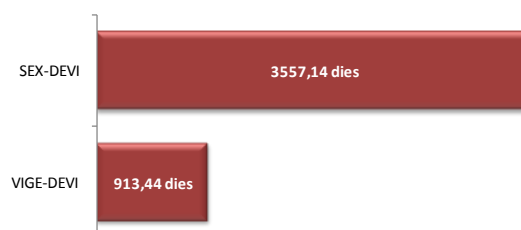
I a més es produeix una gran dispersió interna. Els *delictes contra la llibertat sexual* són els més penats quant a temps de condemna. El temps de condemna és similar entre *altres delictes violents* i els que en tenen *més d'un tipus*, sense diferències estadísticament significatives. En canvi els delictes de *violència de gènere* són els que tenen menys condemna amb diferències estadísticament significatives respecte de la resta. Si hi ha més d'un de tipus de violència, els de *gènere* doblen el temps de condemna

Taula 5. Temps de condemna segons el tipus de violència exercida

Tipus de violència exercida	N	Mitjana en dies	Desv. Tip
Sexual	34	2.553,9	3.136,6
VIGE	77	**412,0	360,6
DEVI	198	2.424,6	2.731,5
Més d'un tipus	56	1.927,6	2.759,4
Total	365	1.935,8	2.600,8

** Significació estadística respecte a la resta de tipus de violència; $p \leq 0.01$

Gràfic 11. Temps de condemna quan hi ha més d'un tipus de violència

**

Són diferents les característiques dels excarcerats segons la tipologia violenta en què es classifiquen els delictes que han comès?

Sí.

La taula 6 mostra aquelles diferències que marquen significació estadística destacada (apareixen en negreta i lletra més gran). A l'annex 1 es poden trobar totes les variables amb els diferents percentatges.

Els delinqüents per *delictes violents* (DEVI) són els que presenten un perfil més persistent en el delictes. En més percentatge han començat abans a delinquir, fa més temps que dura la seva trajectòria delictiva, tenen problemes associats de consum de tòxics i aquesta problemàtica forma part del seu estil de vida marginal i delinqüencial. Les condemes són llargues i la trajectòria penitenciària és la més complicada dels tres grups comparats, amb expedients disciplinaris, regressions i estades en mòduls d'especial supervisió i compliments en 1r grau penitenciari. Hi ha molt risc que protagonitzin actes violents (cap a ells mateixos o d'altres) dins de la institució. És el grup amb més percentatge de persones amb trastorns de personalitat.

Taula 6.

		Delicte Sexual %	VICE %	DEVI %	
personals	identificatives	nacionalitat	estrangers; 38,2	nacionals; 89,6	nacionals; 72,7
	biogràfiques	edat primer ingrés presó	32 anys	34,8 anys	29 anys
		desajust infantil	18,5	48,1	54,0
		història de violència	63,3	92,7	83,3
		inici activitat delictiva		després dels 30 anys; 40,3	abans dels 16 anys; 28,2
	comportament	abús drogues	17,2	51,0	41,9
		abús alcohol	26,7	58,5	17,0
		trastorn de personalitat	38,1	28,0	50,0
		medicació psicotròpica	61,8	88,3	82,3
	penals	OPV	29,4	61,0	28,3
		Temps de condemna	> 5 anys; 44,1	<2 anys; 85,7	> 5 anys; 43,9
		Tipus de víctima	desconeguda; 61,3	parella/ex; 72,3	desconeguda; 48,7
Nombre de víctimes		Més d'1 víctima; 22,6	Més d'1 víctima; 4,8	Més d'1 víctima; 24,1	
Intoxicació durant delicte		25,0	20,0	37,6	
Causes pendents		46,7	87,5	58,3	
Reingrés per causa anterior		2,9	15,6	6,6	
Incompliment mesures		32,3	83,6	52,9	
penitenciàries	Pas per més de 20 cel·les	47,1	10,4	50,0	
	Mòduls d'especial supervisió	70,6	41,6	63,6	
	Expedients disciplinaris	70,6	54,5	78,3	
	Regressions	21,2	17,6	41,1	
	Incompatibilitats DG/CP	23,5	7,8	24,2	
	Ha gaudit de permisos	17,6	7,8	28,3	
	Tractament de drogues?	14,7	32,5	37,4	
	Alt risc autolesions	29,0	58,5	63,3	
	Alt risc viol.intrainstitucio.	61,3	53,8	76,0	

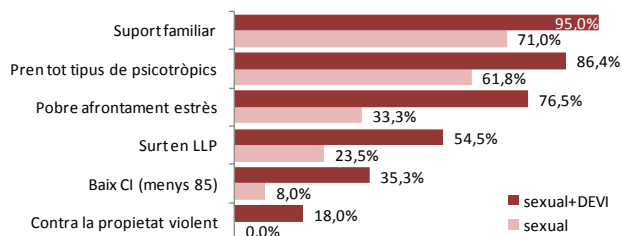
Els delinqüents per *violència de gènere* són el grup en què hi ha més nacionals i gent de més edat quan entren a la presó per primer cop. Arrosegueu problemàtica toxicològica i alcohòlica. Tenen condemnes curtes però és també el grup que arrosegueu més causes pendents. La seva estada a la presó no es especialment conflictiva tot i que sí que reben molta atenció farmacològica. El compliment de la pena es sol fer íntegre en 2n grau i sense permisos ni sortides programades, tot i una conflictivitat moderada a l'interior del CP.

El grup de *delinqüents sexuals* tenen condemnes llargues i variables de risc moderades en totes les altres variables.

4.1. Diferències entre el delinqüent sexual i el delinqüent sexual amb versalitat violenta

Hem volgut saber si hi ha diferències entre els que tenen un delictes sexual com a delictes principals dels que acumulen a més en la condemna altres tipus de delictes violents.

Gràfic 12. Diferències entre els qui cometes delictes sexuals i sexuals+DEVI

Troblem poques diferències entre els dos grups en el conjunt global de variables. Les més destacades són a nivell de personalitat, aspecte en què trobem diferències entre els que presenten un baix quocient intel·lectual i també en el *pobre afrontament de l'estrès* (ambdós aspectes sobrerrepresentats en els *delinq. sexuals amb versalitat violenta*). Una altra variable destacada és que en més proporció prenen psicotròpics i de tot tipus.

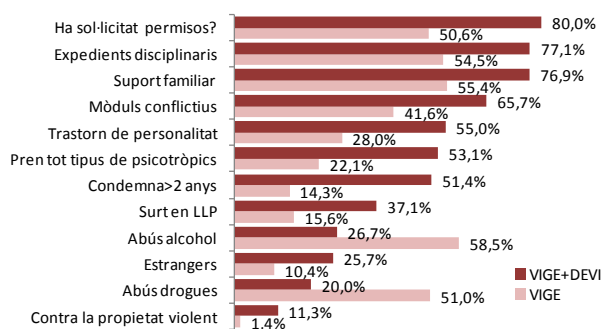
Aquest grup de *delinqüents sexuals amb versalitat violenta* tenen en més percentatge suport familiar que no els que només fan delictes sexuals.

Si comparem els centres penitenciaris, el CP Brians 1 presenta més percentatge d'interns del grup de *versalitat violenta*: el 59,1% d'aquest grup es troben en aquest Centre.

Per contra el percentatge de delinqüents sexuals es troba més repartit per la resta de centres. Els que en tenen més per ordre creixent són: 29,1% per Brians1; 38,2% per CP Quatre Camins, 50,0% per Brians2 i CP Homes, 64,7% (cal tenir en compte que un intern pot haver estat en més d'un centre).

4.2. Diferències entre el delinqüent de violència de gènere i el delinqüent de gènere multiviolent

Gràfic 13. Diferències entre VIGE i VIGE+DEVI

Els que cometes només delictes de VIGE presenten en major percentatge abús de drogues i abús d'alcohol

Respecte a la resta de variables on hi ha diferències entre els dos grups, els percentatges més elevats els tenen els *delinqüents de gènere multiviolents*. Com a variables de risc, un percentatge més elevat d'interns d'aquest grup té expedients disciplinaris, passa per mòduls d'especial supervisió, té trastorns de personalitat, consumeix tot tipus de psicotròpics i té condemnes més llargues).

Cal ser molt prudent en la interpretació dels resultats d'aquests grups, atès que les característiques i necessitats criminògenes són molt diferents dins de cada grup. Dins del VIGE hi ha persones que compleixen condemna per trencament d'ordres d'allunyament o similars i/o provenen de MPA fallides.

En ambdues tipologies delictives (delictes sexuals i de gènere) trobem unes variables similars en el grup dels *delinqüents multiviolents*:

- Han sortit mentre no estaven condemnats en llibertat provisional
- Hi ha més percentatge que prenen psicotròpics i de tot tipus

RESULTATS. Bloc 2: Reincidència dels excarcerats d'alt risc

5. Taxa de reincidència penitenciària dels excarcerats d'alt risc³ i comparació amb la taxa de la població general penitenciària

Gràfic 14. Comparativa taxes

Taxa població general penitenciària

Taxa excarcerats d'alt risc

Els excarcerats d'alt risc tenen 5 punts més de reincidència que la població penitenciària ordinària.

6 de cada 10 excarcerats d'alt risc no han tornat al sistema d'execució penal català en els 6,5 anys següents de seguiment

Taula 7. Taxa segons delictu principal comès en la pena base
Comparació amb la taxa de la població penitenciària ordinària

Tipus delictiu principal (només un delictu)	Taxa excarcerats alt risc	Taxa població penitenciària ordinària
C. persones	31,4%	22,3%
C. llibertat sexual	41,7%	19,5%
C. propietat	54,5%	43,8%
Drogues	*	14,1%
Trànsit	*	19,1%
Altres	33,3%	26,6%

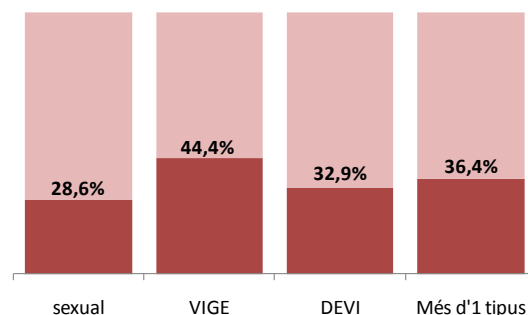
* No hi ha prou casos (2 a drogues, 1 a trànsit) per poder donar una taxa

Els excarcerats d'alt risc són més reincidents que la població penitenciària ordinària en totes les categories de delictu principal estudiades (taula 7), destacant els delinqüents sexuals.

Taula 8. Taxa de reincidència penitenciària en funció del tipus

Tipus de taxa	Taxa
Taxa de reincidència general	35,0%
Taxa de reincidència violenta	25,0%
Taxa de reincidència sexual	3,3%

Gràfic 15. Taxa dels excarcerats d'alt risc segons la tipologia de delictu violent (tenint en compte tots els delictes comesos dins de la pena base)

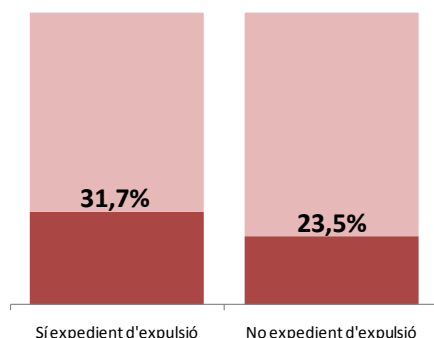

Els que han comès un delictu de *violència de gènere* en la condemna que acaben de complir són els que presenten major taxa de reincidència, tot i que les diferències no són estadísticament significatives (gràfic 15).

El comportament inadaptat dintre del centre penitenciari (expedients disciplinaris, nombre de canvis de cel·la, etc.) **NO ESTÀ ASSOCIAT** amb la reincidència posterior.

Les persones poden presentar una desadaptació institucional molt alta dins del centre penitenciari però això no es tradueix en major nombre de nous fets delictius detectats posteriorment a la seva sortida de presó.

Gràfic 16. Taxa de reincidència dels estrangers segons si tenien o no expedient d'expulsió

Una altra dada destacada té a veure amb els expedients d'expulsió dels estrangers irregulars. En el perfil de l'excarcerat d'alt risc hem explicat que el 54,7% (dels 41 casos d'estrangers irregulars) tenien obert expedient d'expulsió.

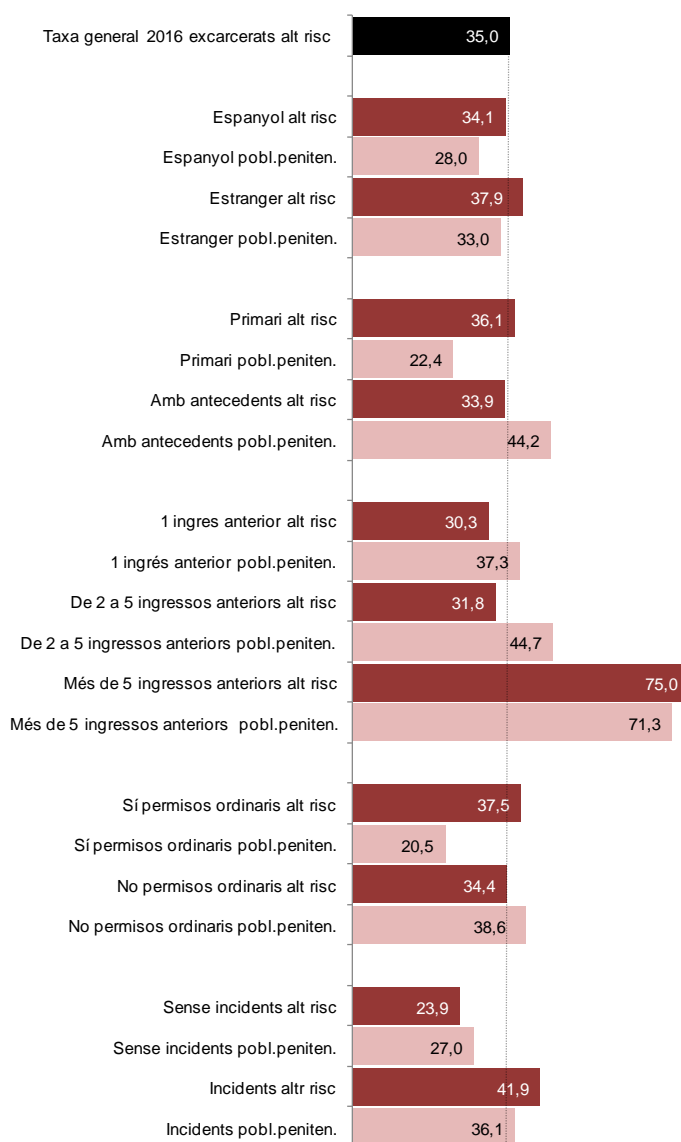
Hem volgut saber si han tornat a ingressar a la presó per un nou delicte. En 13 casos (31,7%) han tornat a reincidir, la qual cosa significa que no se'ls ha aplicat l'expulsió i han restat sense documentació a Catalunya. No hi ha diferències significatives entre els dos grups quant a la reincidència.

El fet de tenir un expedient d'expulsió pendent d'executar o no tenir-lo en el moment de la sortida dels excarcerats d'alt risc no és una variable que tingui influència en ser més reincident.

Gràfic 17. Taxes de reincidència específiques segons variables

Del gràfic 17 que es donen les taxes específiques de reincidència comparades amb la població general, destaca el fet que els excarcerats d'alt risc tenen taxes de reincidència més altes que la població penitenciària ordinària, com era d'esperar pel seu perfil.

Cal subratllar les variables *tenir més de 5 ingressos anteriors penitenciaris* i *tenir expedients disciplinaris* com a força predictors de noves reincidències. En canvi, *gaudir de permisos*, que en la població penitenciària ordinària era un bon predictor de la no reincidència, aquí no discrimina un grup de l'altre.

6. Temps que es triga a reincidir i altres característiques de la reincidència

361,05 dies

triguen a reincidir de mitjana
els excarcerats d'alt risc

336,14 dies

triga a reincidir
la població general penitenciària

Triga més temps a reincidir la població d'alt risc que la població general penitenciària. No obstant, les mitjanes varien molt en funció del tipus de delicte comès, com mostra la taula 10.

Taula 9. Temps que triguen a reincidir els excarcerats d'alt risc de 2010 per intervals (reincidència en execució penal)

Interval de seguiment	N	% vàlid	% acumulat
0- 3 mesos	14	27,5	27,5
De 3 a 6 mesos	4	7,8	35,3
De 6 mesos a 1 any	14	27,5	62,7
1-2 anys	12	23,5	86,3
2-3 anys	4	7,8	94,1
3-4 anys	2	3,9	98,0
4-5 anys	1	2,0	100,0
5-6 anys	0	0,0	
6-6,5 anys	0	0,0	
Total	51	100,0	

Novament queda demostrat en aquesta recerca, com en altres anteriors, que 4 anys és **temps suficient de seguiment** per detectar la reincidència d'infractors adults a presó.

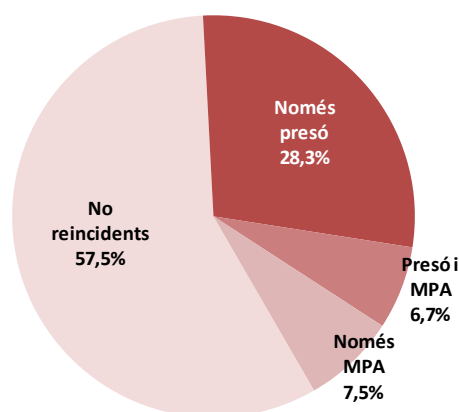
Cap de les persones excarcerades d'alt risc l'any 2010 ha reincidit a partir dels 5 anys de seguiment i se la pot considerar **desistent**.

Taula 10. Temps que triguen a reincidir segons el delicte principal comès a la pena base

	C. propietat	Altres delic.	C.llib.sexual	VIGE	C.persones
Excarcerats d'alt risc	98,2 dies	274,0 dies	339,5 dies	354,8 dies	476,6 dies
Pobl. gener.peniten.	313,2 dies	336,5 dies	433,1 dies	353,53 dies	388,7 dies

Nota: obviem els delictes de drogues i trànsit pels pocs casos representats en el grup d'excarcerats d'alt risc, com ja hem comentat anteriorment

Gràfic 18. Tipus de mesura que s'imposa al reincident excarcerat d'alt risc

Les respostes penals que reben els excarcerats d'alt risc són molt similars a les de la població penitenciària general amb la salvetat que reben percentualment el doble de MPA (4 punts més)

La taxa de reincidència en execució penal per a la població general penitenciària (2014) era del 33,9% (retorn a presó + mesures penals alternatives)

Aquesta taxa (retorn a presó + MPA) per a la població excarcerada d'alt risc és del 42,5%.

Taula 11: Delictes comesos en la primera reincidència

Categoria delictiva	N
Contra les persones	37,0%
Contra la llibertat sexual	7,4%
Contra la propietat	24,1%
Drogues	3,7%
Trànsit	3,7%
Altres	24,1%
Delicte violent	55,6%
Delicte no violent	44,4%

7. Perfil del reincident excarcerat d'alt risc (2010/2013)

Formen part d'aquest grup d'anàlisi tots els reincidents que retornen al sistema d'execució penal (incloent els que retornen a presó i/o els condemnats a una MPA), durant els 4 anys de seguiment. Cal tenir en compte però, que el seguiment temporal no ha estat el mateix en tots els casos, com ja hem comentat en la fitxa tècnica de la recerca. En la taula 12 es presenten les principals diferències entre reincidents i no reincidents i es destaquen només les variables on hem trobat les diferències estadísticament significatives. En l'annex 2 es poden trobar totes les variables amb els diferents percentatges.

Taula 12. Variables amb diferències significatives segons la reincidència dels excarcerats d'alt risc

		No reincidents	Reincidents	
personals	biogràfiques	Desajust infantil	40,7%	56,3%
		Inici activitat delictiva	Més de 30 anys 28,9%	Abans dels 16 anys 28,1%
		Edat primer ingrés presó	31,9 anys	28,1 anys
		Edat en el delictes pena base	34,4 anys	31,3 anys
		Edat en la sortida 2010	40,6 anys	37,1 anys
	comportament	Abús drogues	30,1%	46,1%
		Medicació psicotròpica	77,8%	91,1%
		Pren metadona	15,9%	27,6%
penals	Nombre d'ingressos anteriors	0,94	1,41	
	Tipus de delictes pena base	C.llibertat sexual 14,8%	C. propietat 20,7%	
	Incompliment mesures	52,1%	69,2%	
penitenciàries	Expedients disciplinaris	67,8%	79,3%	
	Incidents greus (art.109)	3,3 incidents	6,0 incidents	
	Mòduls d'especial supervisió	3,1	5,1	
	Nombre de cel·les	25,6	35,2	
	Incompatibilitats DG/CP	16,1%	27,4%	
	Ha superat el programa DEVI	Aprofitament 100,0%	Aprofitament 63,6%	
	% valoracions C i D en el SAM ⁴	59,1%	66,3%	
	N entrevistes educador/a	12,8	8,2	
	N entrevistes treballador/a social	9,7	6,6	

En la resta de variables estudiades (recordem que el total són 289) no hem trobat diferències significatives. S'aprecia un cert paral·lelisme entre els trets destacats en els reincidents i el perfil *inadaptat* definit anteriorment. Això s'explica perquè el nombre de casos de perfil *inadaptat* dobla al del perfil *adaptat*. Recordem, no obstant, que no hem trobat relació directa entre comportament inadaptat dins del centre penitenciari i ser més reincident.

8. Perfil del reincident segons el tipus de delicte violent

En la pàgina 11 hem presentat les diferències de perfil dels interns d'alt risc segons el tipus de delicte violent comès: delictes sexuals, de VIGE, altres delictes violents i més d'un tipus de delicte violent. Tot seguit es presenten, per a cadascun d'aquests 4 grups, les variables que marquen diferències entre reincidents i no reincidents.

Delinqüents sexuals reincidents

Els antecedents penitenciaris que poden resultar una variable predictora en altres grups de delictes violents no ho són en aquest grup per predir els possibles reincidents:

Cap dels que tenien antecedents ha reincidit.

Els 5 reincidents eren primaris en el seu ingrés penitenciar.

Hi ha molta heterogeneïtat en la composició d'aquest grup, la qual cosa té incidència en la predicció del risc de reincidència: estimada 94,4% i real 41,7%

Delinqüents de VIGE reincidents

Tenen *antecedents penals en la família* en més proporció de casos.

Presenten en més proporció, al reincidir, un *increment en la gravetat dels delictes*.

Els que han tingut *incompatibilitats de convivència en el CP*, quasi tots són reincidents.

Quasi tots els que no han tingut trobades amb l'equip de tractament han estat reincidents.

Tenen condemnes molt més curtes que la resta de grups (391,1 dies de mitjana) la qual cosa dificulta la intervenció que es pot fer amb ells.

Només el 19,5% del total de condemnats per aquest delicte ha fet el programa especialitzat de VIGE i no hi ha diferència en la taxa de reincidència entre els que l'han fet i els que no.

Diferències entre reincidents i no reincidents segons perfil delictiu violent

Delinqüents d'altres delictes violents reincidents

En la seva biografia han tingut en més proporció *desajust infantil* (variable RisCanvi) i han iniciat la carrera delictiva més joves.

A nivell de comportament presenten en més proporció *pobre afrontament de l'estrés i actituds procriminals* (variables RisCanvi)

Hi ha molta més proporció amb delictes *contra la propietat* amb violència i/o intimidació.

Tenen un comportament penitenciar conflictiu: pas per moltes cel·les, mòduls d'especial supervisió, expedients disciplinaris, incompatibilitats CP.

Cap dels que no ha tingut expedients disciplinaris ha reincidit.

Els que han superat amb aprofitament el curs DEVI no han reincidit. Per contra, tots els que no l'han aprofitat han reincidit.

Delinqüents que han comès més d'una tipologia de delicte violent reincidents

Els que no prenen psicotròpics es troben en molta més proporció entre els reincidents.

Hi ha més proporció de subjectes que protagonitzen *incompliment de mesures* (variable RisCanvi).

RESULTATS. Bloc 3: Tractament

9. Tractament especialitzat i tractament farmacològic: característiques

Taula 13. Excarcerats d'alt risc distribuïts en funció de si han fet tractament especialitzat i si han pres medicació psicotròpica

		Tractament especialitzat	
		NO	SÍ
Medicació psicotròpica	NO	25 (6,9%)	38 (10,4%)
	SÍ	123 (33,7%)	179 (49,0%)

Dels excarcerats d'alt risc que han sortit en aquests 4 anys d'estudi (2010-2013), el 59,4% havien acceptat seguir tractament especialitzat durant la condemna i un percentatge més elevat (82,7%) havia rebut medicació psicotròpica.

Els resultats que presentem tot seguit van enfocats a explicitar les diferències entre els 4 grups: NONO (No tractament, No medicació); SINO (Sí tractament, No medicació); NOSI (No tractament, Sí medicació) i SISI (Sí tractament, Sí medicació).

En l'annex 3 es poden trobar totes les variables amb els diferents percentatges.

Quines són les principals característiques que diferencien cadascun dels 4 grups? Destaquem aquelles que sobresurten en cadascun d'ells en l'esquema següent.

NONO (NO tractament, NO medicació)

Condemna mitjana 4,5 anys
S'hi troben representats tots els tipus de delictes
Són els que tenen més condemnes pendents
Cap pren metadona
És el grup amb més proporció d'interns que no te entrevistes amb l'equip de tractament (32%)

SINO (Sí tractament, NO medicació)

Condemna mitjana 9,3 anys
Més proporció de delictes *c. llibertat sexual*
El 94,1% no pren metadona
Hi ha més proporció de regressions a 2n grau
Han fet programa SAC (aprofitament 82%) o programa DEVI (aprofitament 91%)
Hi ha més proporció que tenen permisos de sortida

NOSI (NO tractament, Sí medicació)

Condemna mitjana 2,7 anys
Grup on s'acumulen més *mesures de seguretat*
Hi ha més proporció que no tenen permisos
Més proporció d'*incompliment de mesures*
Més proporció de *pobre afrontament de l'estrés*
Més proporció de *conductes autolesives*
Més proporció de delictes *altres*
Hi ha més proporció que al sortir no volen informar de on viuran o van a entitats de suport

SISI (Sí tractament, Sí medicació)

Condemna mitjana 6,3 anys
Més proporció delictes *contra la propietat*
Trajectòria delictiva persistent
Comportament a presó força disruptiu, amb molts canvis de cel·les, dependències conflictives, exp. disciplinaris, valoracions SAM dolentes, etc.
És el grup que en més proporció pren metadona
També en més proporció fa tots els programes amb percentatges d'aprofitament més baixos (60-80%)
Al sortir tornen amb més proporció a la família d'origen

10. Impacte del tractament en la reincidència i en altres variables

Taula 14. Tractament i taxes de reincidència

	Taxa penitenciària	Taxa MPA	Taxa Exe.penal (presó + MPA)
NONO	8,0%*	8,0%	16,0%*
SINO	18,4%*	5,3%	21,1%*
NOSI	34,1%*	7,3%	39,8%*
SISI	34,6%*	10,6%	41,3%*
General	31,0%	8,8%	37,0%

Són més reincidents, amb diferències estadísticament significatives, els que han necessitat medicació psicotròpica respecte dels que no l'han necessitat.

* Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.05$. Nota: la taxa d'execució penal no és la suma de les altres dues: hi ha subjectes que han reincidit més d'1 cop i han rebut ambdues respostes (MPA i presó).

La taula 15 recull la relació entre el tractament rebut pels interns i la proporció d'aquests que van ser valorats pels professionals com d'alt risc de violència institucional i de reincidència violenta mitjançant l'eina RisCanvi.

Taula 15. Tractament i pronòstic de risc alt

	Risc Alt violència intrainstitucional	Risc Alt Reincidència violenta
NONO	55,6%	100,0%
SINO	59,5%	91,9%
NOSI	63,3%	94,4%
SISI	73,3%	94,7%
General	67,5%	94,6%

No hi ha diferències estadísticament significatives en les valoracions de cap dels grups

La majoria dels subjectes s'ha pronosticat que cometran una reincidència violenta (de manera molt més elevada de la que realment es produeix). Això justifica que en la majoria de casos s'imposi com a part del tractament el programa especialitzat segons el delictes comès. Té impacte en la reincidència? No, com es pot veure en la taula 16. No hi ha diferències entre els que han fet el tractament especialitzat i els que no. Per sí sol, aquest té un impacte mínim en el comportament posterior de la reincidència d'aquests subjectes.

Taula 16. Relació entre tractament especialitzat i reincidència

	Taxa penitenciària	Taxa MPA	Taxa Exe.penal(presó + MPA)
NO ha fet tractament especialitzat	29,7%	7,4%	35,8%
SÍ ha fet tractament especialitzat	31,8%	9,7%	37,8%
General	31,0%	8,8%	37,0%

No hi ha diferències estadísticament significatives. Nota: la taxa d'execució penal no és la suma de les altres dues: hi ha subjectes que han reincidit més d'1 cop i han rebut ambdues respostes. No hi ha diferències estadísticament significatives entre taxes

Relació entre aprofitament⁶ del tractament especialitzat i reincidència

Les persones que finalitzen tractaments especialitzats amb valoració positiva reincideixen menys que els que no tenen aquesta valoració?

El programa DEVI sí.

- Tots els que no han aprofitat el programa (tant SINO com SISI) han reincidit (8 subjectes).
- Tots els SINO que han aprofitat el programa no han reincidit (10 subjectes).
- El 60% dels que han aprofitat el programa del grup SISI no han reincidit (20 subjectes).

Els programes VIGE, SAC i Toxicomanies, no hem trobat diferències, quant a la reincidència, entre els que l'han acabat amb *aprofitament* i els que no.

Relació entre aprofitament⁶ del tractament especialitzat i gaudiment de permisos

Les persones que finalitzen tractaments especialitzats amb valoració positiva tenen més permisos ordinaris de sortida? No

Si comparem els interns que han fet un programa amb *aprofitament* i els que no, trobem que no hi ha diferències significatives entre ells en el fet de tenir o no permisos. I això es produeix respecte dels 4 programes especialitzats (SAC per a delictes sexuals, VIGE per a delictes de violència de gènere, DEVI per a delictes violents i Toxicomanies).

Finalitzar amb èxit el programa especialitzat no és garantia de gaudir de permisos.

Relació entre expedient disciplinari i fer programa de tractament

Les persones amb més expedients disciplinaris participen en més proporció de programes especialitzats? Trobem relació entre tenir expedients disciplinaris i haver fet el programa DEVI:

- el 92,3% dels que tenen expedients disciplinaris del grup SINO (12 subjectes) i el 95,8% del grup SISI (46 subjectes) han fet el programa.
- Respecte a la resta de programes (SAC, VIGE i Toxicomanies) no hem trobat cap relació entre aquestes variables.

Si ens fixem ara en el **nombre d'entrevistes** dels professionals de tractament amb cadascun dels grups, la taula 17 reflexa la mitjana de trobades i les diferències significatives.

Taula 17. Grups i nombre d'entrevistes (mitjana) amb els professionals de tractament

	Educa.	Jurista	Psicol.	Tr.social
NONO	4,4**	1,6**	1,4**	6,1
SINO	17,3**	5,8**	5,6**	7,3
NOSI	4,8**	1,2**	3,3**	6,8
SISI	15,0**	4,6**	7,9**	10,3
Mitjana	11,1	3,4	5,7	8,5

** Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.01$.

El temps invertit per tots els professionals és superior significativament en aquells casos que l'intern fa tractament, excepte en el cas del/la treballador/a social, que fa un nombre similar d'entrevistes.

Hi ha relació entre el **nombre d'entrevistes** dels professionals de tractament amb l'intern i el seu nivell de **risc valorat** en el *RisCanvi*?

Sí que hem trobat certa relació, tot i que cal ser molt prudent en la interpretació perquè el nombre de riscos baixos és molt petit per la mateixa selecció de la mostra.

Taula 18. Relació entre nombre d'entrevistes de tractament i risc pronosticat

	Risc pronosticat	Violència intrainsti.	Reincidència violenta
Mitjana entrevistes Educador/a	Alt	12,8	12,2
	Mig	11,0	8,0
	Baix	19,9**	29,5**
	Total	12,8	12,8
Mitjana entrevistes Jurista	Alt	4,0	3,6
	Mig	2,6	0,8
	Baix	8,9**	14,5**
	Total	4,0	4,0
Mitjana entrevistes Psicòleg/a	Alt	7,3	6,5
	Mig	5,0	9,8
	Baix	5,7	7,1
	Total	6,6	6,6
Mitjana entrevistes Treb.social	Alt	11,2	9,9
	Mig	7,2	9,4
	Baix	9,7	13,3
	Total	10,0	10,0

** Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.01$.

Respecte al **nombre d'entrevistes** amb els professionals de tractament i la relació amb els **expedients disciplinaris** dels interns la taula 19 recull els únics resultats que han sortit significatius. L'educador/a social fa moltes més trobades amb els que tenen expedients disciplinaris dels grups tractats amb medicació psicotròpica. També és el cas del psicòleg/a en els casos on a més hi ha tractament. Els casos de NONO I SINO no es mostren resultats perquè no hi ha diferència estadística.

Taula 19. Expedients disciplinaris i mitjana d'entrevistes amb els professionals de tractament

	Exped. discipl.	Educa	Jurista	Psicol.	Tr.social
NOSI	Sí	5,9**	1,2	3,8	5,7
	No	2,9**	1,2	2,4	8,7
SISI	Sí	16,7**	5,1*	8,8*	11,0
	No	7,5**	2,3*	4,5*	7,3

* Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.05$.

** Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.01$.

En els centres penitenciaris catalans, s'utilitza també com eina de treball de tractament el **SAM (sistema d'avaluació motivacional)** en què l'intern obté una puntuació pels comportaments correctes que li dóna dret a certs petits privilegis i/o beneficis penitenciaris. Els 4 nivells: A, B, C i D graduen trimestralment la conducta que ha tingut l'intern sent els primers els més òptims i el C i D el més fluixos. Hem creat una variable de percentatge de les valoracions fluixes (C i D) respecte del total de valoracions trimestrals fetes, i l'hem creuat amb diferents variables personals dels interns, de tractament penitenciar i de reincidència, per veure si hi ha relació amb els resultats positius o negatius que obtenen en el SAM.

La taula 20 mostra els resultats, amb les significacions i les variables destacades en cada cas

Taula 20. Relació entre el % de valoracions C i D sobre el total de valoracions fetes en el SAM i determinades variables de control

Variable mesurada	Percentatge de valoracions C i D sobre el total de valoracions fetes	
Personals		
Abús de drogues (1)	No 60,9%	Sí 67,4%
Abús d'alcohol (1)	No 59,3%**	Sí 73,1%**
Resposta limitada al tractament (1)	No 52,6%*	Sí 65,9%*
Trastorn de personalitat (1)	No 62,0%	Sí 64,9%
Pobre afrontament estrés (1)	No 55,3%**	Sí 67,9%**
Actituds procriminals (1)	No 58,7%	Sí 64,4%
Temeritat (1)	No 62,0%	Sí 63,6%
Impulsivitat i inestabilitat emocional (1)	No 53,6%**	Sí 67,6%**
Hostilitat (1)	No 52,4%**	Sí 66,9%**
Irresponsabilitat (1)	No 47,5%**	Sí 66,0%**
Pren psicotròpics?	No 50,0%**	Sí 64,4%**
Pren metadona?	No 60,3%*	Sí 68,9%*
Penitenciàries i de tractament		
Expedients disciplinaris	No 55,5%*	Sí 64,2%*
Regressions	No 65,4%*	Sí 58,6%*
Trencaments de condemna	No 63,0%**	Sí 41,1%**
Gaudiment de permisos	Sí 41,0%**	No 67,3%**
Entrevistes equip de tractament	Sí trobades 62,4%	No trobades 55,8%
Programa de drogues	Aprofitament 57,3%*	No aprofitament 68,0%*
Programa SAC	Aprofitament 42,5%	No aprofitament 58,7%
Programa VIGE	Aprofitament 42,5%	No aprofitament 58,7%
Programa DEVI	Aprofitament 43,9%**	No aprofitament 72,4%**
Predicció i reincidència		
Risc de violència intra-institucional (1)	Baix 55,2%	Alt 63,6%
Risc de reincidència violenta (1)	Baix 56,2%	Alt 64,3%
Risc de trencament de condemna (1)	Baix 64,6%	Alt 60,0%
Reincidència presó	No 59,3%*	Sí 67,2%*
Reincidència global	No 59,1%*	Sí 66,3%*

* Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.05$. **Diferències estadísticament significatives $p \leq 0.01$
Prova T per igualtat de mitjanes. (1) Variable RisCanvi

En general tots els factors de personalitat i d'intervenció penitenciària de risc correlacionen amb els percentatges més negatius del comportament quotidià valorat a través del SAM, tret de les *regressions* i *els trencaments de condemna* que correlacionen de forma sorprenent en sentit invers.

Respecte als tractaments especialitzats els resultats són desiguals i segons quins tenen relació amb els resultats del SAM (drogues i DEVI) i altres no (SAC i VIGE). Per acabar aquesta anàlisi de la taula 19, veiem que uns percentatges negatius en el SAM sí correlacionen amb la reincidència posterior.

12. Conclusions

1. Els penats objecte d'aquest estudi presenten molts factors de risc de reincidència violenta, més que la resta de la població penitenciària ordinària.

Hi ha moltes variables de risc (característiques personals, de l'entorn social i familiar i de la trajectòria penal i penitenciària) amb percentatges de prevalença molt més elevada que en la resta de població penitenciària (fins a 40/50 punts de diferència segons la variable).

2. Les excarceracions d'alt risc fetes cada any en el període estudiat (2010-2013) s'han mantingut similars i sense diferències significatives pel que fa a: tipus de violència comesa i província de residència de l'excarcerat

Per tipus de violència: DEVI (delicte violent) 54,2%; VIGE (violència de gènere), 21,1%; sexual (contra la llibertat sexual), 9,3%; més d'un tipus de violència, 15,3%.

Per província de residència: Barcelona acumula el 68,4%, Tarragona el 12,9%; Girona el 9,9% i Lleida el 8,8%.

3. En el període estudiat (2010-2013) tampoc han canviat les variables personals, socials i criminològiques dels subjectes si bé la selecció de casos s'ha ajustat als més greus en termes de situació penal i comportament penitenciari.

Això ha fet que trobem diferències entre les dades del 2013 respecte al 2010 en algunes variables penals i penitenciàries. L'any 2013, els penats presenten en més proporció: condemnes més llargues; exigència de responsabilitat civil; expedients d'expulsió tramitats aplicació de la presó preventiva.

Pel que fa a les variables vinculades a les condicions del compliment penitenciari trobem un percentatge superior d'interns amb: regressions, expedients disciplinaris, ingressos en mòduls d'especial supervisió i més vegades, conflictes entre interns i més percentatge de valoracions baixes (C i D) en el SAM.

4. La taxa de reincidència penitenciària dels excarcerats d'alt risc és del 35,0%. Si sumem a la reincidència penitenciària els casos que reincideixen i se'ls condemna a una MPA la taxa d'execució penal és del 42,5%

6 de cada 10 persones d'excarceracions d'alt risc no han tornat a aparèixer en el sistema d'execució penal català en els 6,5 anys següents de seguiment. En relació amb la població penitenciària ordinària és una taxa 5 punts superior i més baixa, per exemple, que la que tenen les persones que surten directament des de 1r grau (44,0%) i similar a la taxa de les persones que surten des de 2n grau.

5. En la població objecte d'estudi, mostrar-se *inadaptat* en el centre penitenciari no està associat a ser més reincident, ni a ser-ho violent.

Tot i que hi ha un 67,5% dels casos estudiats que han estat valorats amb risc alt de cometre *violència intrainstitucional* segons el *RisCanvi* (el que a l'estudi hem denominat "*grup inadaptat*") i tot que aquest perfil presenta amb més proporció, que els que han estat classificats com *adaptats*, variables de risc (característiques personals, penals i penitenciàries), aquest comportament inadaptat al centre penitenciari no es tradueix un cop en llibertat en una taxa superior de reincidència ni tampoc en que quan es reincideix sigui més freqüentment amb un delicte de caràcter violent.

6. L'estudi confirma que una persona que no ha reincidit al cap de 5 anys de seguiment se la podria considerar *desistent*

Aquesta és una dada recurrent en la literatura científica. En els nostres estudis amb infractors adults hem comprovat que a partir del 4t any els reincidents fan pujar la taxa un màxim de 2 o 3 punts. I en aquest en concret (amb un temps de seguiment entre 5,5 i 6,5 anys) hem pogut veure, a més, que el darrer reincident ha comès el nou delicte als 1.538 dies, 4,2 anys després de la seva sortida de presó. No hi ha cap reincident detectat a partir del 5è any de seguiment.

7. En el cas dels excarcerats d'alt risc, complir més temps de condemna a la presó no té cap tipus d'impacte en la reincidència

La taxa dels que tenen condemnes inferiors a 2 anys és del 38,5%, mentre que la dels que tenen condemnes superiors als 5 anys és del 36,7%. La diferència no és estadísticament significativa.

La mitjana de temps de condemna l'any 2010 era de 1.734,0 dies i la mitjana de l'any 2013 de 2.671,5 dies. Tot i incrementar-se en quasi 1.000 dies el temps de condemna en el període 2010-2013, no hi ha diferències estadísticament significatives en el temps que triguen a reincidir ni en la taxa de reincidència.

8. El 59,4% dels excarcerats d'alt risc han fet com a mínim un programa de tractament especialitzat. El 82,7% ha rebut medicació psicotròpica durant el compliment de la condemna

Els que han rebut medicació psicotròpica són més reincidents: dels NOSI (no tractament, sí medicació) reincideixen un 39,8%; i dels SISI (sí tractament, sí medicació) un 41,3%. En canvi els NONO (no tractament, no medicació) i els que han rebut només tractament (SINO, sí tractament, no medicació) presenten taxes de reincidència més baixes (16,0% i 21,1% respectivament). Les diferències són significatives.

9. Les diferents tipologies de delictes violents impliquen característiques i necessitats d'intervenció molt diferents per a cada grup d'interns

Els interns que cometen delictes violents tret dels de gènere i els sexuals (grup DEVI) coincideixen amb la trajectòria delictiva i penitenciària més persistent, i la problemàtica personal i social més complexa.

Els interns que cometen delictes de violència de gènere (grup VIGE) són els que menys tractaments especialitzats completen i paral·lelament són els que tenen les condemnes més curtes. Els que tenen més d'1 tipus de delictes violents, tenen inclòs un delictes de VIGE en més del 60% dels casos.

Els delinqüents sexuals inclosos en aquest estudi són força diferents i de molt més risc que els estudiats en la població ordinària i per tant es justifica una intervenció especialitzada per part de l'equip de tractament.

10. El programa DEVI és l'únic programa que mostra associació de canvi amb la taxa de reincidència.

Tots els SINO que han finalitzat amb aprofitament el programa no han reincidit (10 subjectes). El 60% dels que han finalitzat amb aprofitament el programa del grup SISI no han reincidit (20 subjectes). Tots els que no han finalitzat amb aprofitament el programa (tant SINO com SISI) han reincidit (8 subjectes).

11. Haver finalitzat amb aprofitament un tractament no es relaciona amb començar a gaudir de permisos

Finalitzar un programa especialitzat amb aprofitament no està associat en començar a gaudir de permisos de sortida durant la condemna.

12. En el grup dels excarcerats d'alt risc, gaudir de permisos no és un predictor de la no reincidència

La qual cosa sí que passa en la resta de població penitenciària ordinària. El gaudiment de permisos ordinaris durant la condemna s'associa en tots els estudis que hem fet amb els excarcerats que no són reincidents. I per contra, els que no n'han gaudit de permisos i surten directament en llibertat definitiva des de centre penitenciari hi trobem una major proporció de reincidents.

13. La predicció del risc de cometre reincidència violenta en els excarcerats d'alt risc és una valoració altament complexa

Queda clar que el grup d'estudi està mediatitzat justament per la pròpia selecció de *l'alt risc* de reincidir. El problema és que, dins d'aquest grup ja tan seleccionat, s'encerta molt poc a predir els que reincidiran i els que no (un 94,6% de falsos positius).

L'eina de valoració del risc utilitzada de manera sistemàtica des de 2010 (RisCanvi) ha millorat força la focalització de les necessitats a atendre en les diferents tipologies de condemnats, però l'estudi mostra que, un cop seleccionats a través del RisCanvi els d'alt risc, es necessiten eines més precises per seleccionar novament, i ara ja dins del grup de risc alt, aquells que presenten més risc dels que no quan aquests interns comparteixen característiques i necessitats altament complexes.

13. Propostes

1. És necessari identificar al més aviat possible els interns d'alt risc, i especialment els susceptibles de formar part d'aquest grup d'especial complexitat (no esperar al moment proper a l'excarceració) i esmerçar recursos específics i especialitzats per al seu tractament (seguint el model RNR).

Una possibilitat seria establir un equip especialitzat i altament preparat per a la gestió d'aquests casos en cada centre, que proposi les mesures a prendre i que orienti la presa de decisions de la Junta de Tractament, el Centre Directiu i el Jutge de Vigilància Penitenciària.

2. Millorar la predicció del risc de reincidència en el grup específic abordat en aquest estudi. Utilitzar els instruments adients que complementin la informació obtinguda pel *RisCanvi* i que permetin explicar millor les diferències entre els interns d'aquest grup (test específics -PCL-R, SVR-20, SARA, HCR-20- o altres) i intervenir en conseqüència.
3. Realitzar una avaluació específica dels programes de tractament SAC, DEVI, VIGE i toxicomanies que es duen a terme a centres penitenciaris. Evaluar l'eficiència i l'eficàcia de cada programa en funció dels seus objectius i també de la reincidència que s'associa a un aprofitament real dels programes (canvis en l'intern). L'estudi ha de servir per ajustar els continguts dels programes i veure per a què estan servint i per a què no i pensar, si s'escau, en noves estratègies d'intervenció.
4. Revisar específicament la gestió de casos de VIGE amb condemna curta (inferior a 2 anys): els programes de tractament i l'estratègia d'intervenció.
5. Promoure una major coordinació entre els equips de tractament i els equips mèdics en l'abordatge d'aquests casos d'especial complexitat i risc. És important que ambdós equips tinguin informació compartida i actuïn coordinadament. Cal a més garantir la continuïtat en la sortida i l'adherència al tractament en la pròpia comunitat.
6. Elaborar un pla d'intervenció 1 any abans del desinternament (pla de desinternament) que contingui actuacions de caràcter especialitzat de tipus individual, grupal, familiar, comunitari, etc. Valorar la possibilitat d'introduir l'assignació d'un mentor que en faci l'acompanyament seguint les línies d'actuació que s'estan marcant en el projecte de recerca actualment en execució de *Transició de la presó a la comunitat*.
7. Fer difusió d'aquests resultats als professionals penitenciaris, especialment quan es dissenyin estratègies de millora de les qüestions que s'han identificat.–Valorar si d'aquesta difusió se'n deriva algun tipus de formació concreta a col·lectius de professionals específics o de seguiment i avaluació de projectes.
8. Millorar la coordinació del procediment d'excarceració d'alt risc i avaluar quin és l'efecte de les actuacions que s'inicien amb la seva activació.

Notes i referències bibliogràfiques

Notes:

¹Capdevila, M. (coord.) et al. (2015): *Taxa de reincidència penitenciària 2014*. Barcelona. CEJFE. Consultable en web: http://justicia.gencat.cat/web/contenut/home/ambits/formacio_recerca_i_docum/reerca/catalog_d_investigacions/per_ordre_cronologic/2015/taxa_reincidencia_2014/taxa_reincidencia_2014_cat.pdf

²Per conèixer la descripció de cadascuna de les variables RisCanvi i en general de totes les utilitzades en aquest treball es pot consultar el capítol 2 de metodologia de l'estudi esmentat sobre la *Taxa de reincidència penitenciària 2014*.

³Per poder comparar la taxa de reincidència dels excarcerats d'alt risc amb la població penitenciària ordinària s'han agafat en aquest capítol els N=120 excarcerats de l'any 2010. Tots els resultats estan presentats només d'aquesta mostra.

⁴SAM és l'acrònim de Sistema d'Avaluació Motivacional, utilitzat als centres penitenciaris com eina per a la modificació de conductes a partir de l'obtenció de nivells de classificació trimestral, que donen dret a beneficis penitenciaris i altres millores. Els nivells A i B serien els òptims i els nivells C i D serien els deficients.

⁵Els mòduls d'especial supervisió són mòduls d'estabilització de la conducta institucional d'alta contenció per a casos d'interns amb extrem risc de fuga o perillositat extrema persistent, on la intervenció educativa i tècnica és intensiva i especialitzada per garantir els aspectes de seguretat interior o de contenció de situacions de crisi (*Model de Rehabilitació a les presons catalanes*, 2011:62). S'inclouen també aquí els Departaments Especials on els interns compleixen en 1r grau penitenciar. Consultable en web: http://justicia.gencat.cat/web/contenut/enllacos/pdf/model_rehabilitacio_presons_catalanes.pdf

⁶Es considera que l'*aprofitament* d'un programa de tractament especialitzat es dona quan supera percentualment amb valoració positiva el 66% del coeficient resultant de ponderar l'*assistència* a les sessions, també l'*actitud* quan a implicació en el contingut i la *participació* en la realització dels exercicis proposats. Els 3 ítems, assistència, actitud i participació es puntuen en cada sessió i de manera global en percentatge d'aprofitament cada trimestre.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.